

21/02/2026

22/06/2026

10.29228/jiajournal.89911

Mehmet DOĞAN¹Fatih DAŞDEMİR²**Salkımbağı Köyünde El Dokuma Geleneği ve Fatma Doğan Örneği****Özet**

Halı ve kilim dokumacılığı, insanlık tarihinin en köklü el sanatlarından biri olarak hem gündelik yaşamın bir parçası hem de kültürel kimliğin güçlü bir göstergesi olmuştur. Bu çalışma, Türk dokuma kültürünün günümüzdeki görünümünü ve sürdürülebilirliğini Adıyaman ili Kahta ilçesi Salkımbağı köyü örneği üzerinden değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında kapsamlı bir literatür taraması yürütülmüş; halı ve kilim sanatının tarihsel gelişimi, motiflerin sembolik anlamları, bölgesel farklılıklar, geleneksel üretim teknikleri ve dokumacılığın toplumsal işlevleri üzerine akademik araştırmalar incelenmiştir. Literatürde özellikle geleneksel bilgi aktarımının günümüzde hızla zayıfladığı, modern yaşam biçimlerinin dokuma pratiğini tehdit ettiği ve el sanatlarının kültürel miras statüsü açısından kritik bir dönemde bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu bilgiler, alan araştırmasının değerlendirilmesine teorik bir çerçeve oluşturmuştur. Araştırmanın ikinci aşamasında nitel saha çalışması gerçekleştirilmiş ve Salkımbağı köyünde yerinde gözlemler yapılmıştır. Köyde geleneksel el dokumacılığı geleneğini sürdüren tek usta olan Fatma Doğan ile derinlemesine mülakatlar yapılmış; üretim ortamı, dokuma süreçleri, tezgâh düzeni ve kullanılan motiflerin anlamları incelenmiştir. Fatma Doğan'ın evinde kurduğu tezgâhta gerçekleştirilen gözlemler, fotoğraf çekimleri ve süreç analizleriyle desteklenmiş; dokuma pratiğinin köydeki sosyo-kültürel konumuna dair kapsamlı veri toplanmıştır. Ayrıca köy halkıyla yapılan informal görüşmeler, geçmişte geniş bir alana yayılan dokumacılık geleneğinin bugün neden gerilediğini anlamak açısından önemli bilgiler sunmuştur. Bulgular, Salkımbağı köyünde dokumacılığın neredeyse kaybolma noktasına geldiğini göstermektedir. Sonuç olarak çalışma, Türk halı ve kilim dokuma geleneğinin günümüzde karşılaştığı riskleri ortaya koyarken bu mirasın yaşatılmasında bireysel çabaların önemini de açıkça göstermektedir. Salkımbağı köyünde yapılan saha araştırması, geçmişte yaygın olan dokuma geleneğinin genç kuşakların ilgisizliği, modern tekstil ürünlerinin baskınlığı ve ekonomik zorluklar nedeniyle büyük ölçüde unutulduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu durum, dokuma sanatının uygun desteklerle yeniden canlanabilecek dinamik bir değer olduğunu kanıtlamakta ve geleneğin geleceğe taşınması için bilinç, eğitim ve yerel ustalara verilen desteğin vazgeçilmez olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halı, kilim, dokuma, sanat, Salkımbağı¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, mehmetkahta0225@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-2441-5687² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, fatihdasdemirr@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2012-4102

The Hand Weaving Tradition in Salkımbağı Village and the Example of Fatma Doğan

Abstract

Carpet and rug weaving, as one of the oldest handicrafts in human history, has been both a part of daily life and a powerful indicator of cultural identity. This study was prepared to evaluate the current state and sustainability of Turkish weaving culture through the example of Salkımbağı village in Kahta district of Adıyaman province. In the first stage of the study, a comprehensive literature review was conducted; academic research on the historical development of carpet and rug art, the symbolic meanings of motifs, regional differences, traditional production techniques, and the social functions of weaving was examined. The literature particularly emphasizes that traditional knowledge transfer is rapidly weakening today, that modern lifestyles threaten weaving practices, and that handicrafts are at a critical juncture in terms of their cultural heritage status. This information formed a theoretical framework for the evaluation of the field research. In the second stage of the research, qualitative fieldwork was carried out, and on-site observations were made in Salkımbağı village. In-depth interviews were conducted with Fatma Doğan, the only master weaver in the village who continues the traditional hand weaving tradition; the production environment, weaving processes, loom arrangement, and the meanings of the motifs used were examined. Observations, photographs, and process analyses conducted at the loom set up in Fatma Doğan's home supported the comprehensive data collected regarding the socio-cultural position of weaving practice in the village. In addition, informal interviews with the villagers provided important information for understanding why the weaving tradition, which was once widespread, has declined today. The findings show that weaving in Salkımbağı village is almost on the verge of disappearing. In conclusion, the study reveals the risks facing the Turkish carpet and rug weaving tradition today, while clearly demonstrating the importance of individual efforts in preserving this heritage. The field research conducted in Salkımbağı village revealed that the once widespread weaving tradition has largely been forgotten due to the indifference of younger generations, the dominance of modern textile products, and economic difficulties. This situation proves that the art of weaving is a dynamic value that can be revived with appropriate support, and emphasizes that awareness, education, and support given to local masters are indispensable for carrying the tradition into the future.

Key words: Carpet, rug, weaving, art, Salkımbağı

GİRİŞ

Dokuma sanatı, insanlığın yerleşik hayata geçişinden çok daha önce ortaya çıkmış, insanoğlunun temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra zamanla kültürel ifadelerin taşıyıcısı hâline gelmiş en eski sanat dallarından biridir (Gürsu 1988). İnsanlar doğanın sert koşullarından korunmak, iklim şartlarına uyum sağlamak, örtünmek ve süslenmek gibi gereksinimlerle başlayan dokuma faaliyetlerini giderek geliştirerek hem teknik hem de estetik açıdan daha ileri seviyelere taşımıştır (Gezer 2022). Bu kadim süreç boyunca insan, yalnızca bir kullanım nesnesi üretmekle kalmamış; aynı zamanda yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini, inançlarını ve dünyaya bakışını farklı yüzeylere aktarma ihtiyacı duymuştur (Ateş 2000). Kimi zaman mağara duvarlarında kimi zaman taş yüzeylerinde kimi zaman da dokumaların içine işlenen motiflerde kendini gösteren bu anlatım biçimi, insanın sembolleştirme eğiliminin en eski örneklerini oluşturmuştur (Balcı 2012). Dolayısıyla dokuma sanatı, insanlığın yaşam mücadelesiyle paralel gelişen, her dönem yeni anlam katmanlarıyla zenginleşen bir kültürel miras alanı olarak tarih boyunca varlığını sürdürmüştür (Genç 2012).

Halı ve kilimler, tarihin her döneminde insana yalnızca bir eşya değil aynı zamanda bir ifade ve iletişim alanı sunmuştur (Mülayim 1998). Dokuyan kişinin düşüncelerini bir bütünlük içinde ve belli bir tasarım düzeniyle aktardığı bu yüzeylerde motifler hem doğrudan hem de dolaylı anlatımlarla izleyicisine mesajlar iletmektedir (Yazıcıoğlu 1992, Başaran 2004). Anadolu kadınları, çoğu zaman eğitim almadan yalnızca kendi estetik anlayışları ve kültürel deneyimleriyle özgün eserler üretmiştir; bu eserler dokuyanların kimliklerini, kültürel değerlerini ve toplumsal rollerini yansıtmıştır. (Akar ve Keskiner 1978). Anadolu coğrafyası, tarih boyunca dokuma sanatı açısından büyük bir çeşitlilik sunmuş; farklı yörelerde çeşitli teknik ve motifler görülse de belirli ortak özellikler, kültürel sürekliliğin nesilden nesle aktarılmasını sağlamıştır. Günümüzde ise modernleşmenin ve sanayileşmenin etkisiyle el dokumaları birçok bölgede unutulmaya yüz tutmuş;

gençler tekstil atölyelerinde çalışmayı tercih ederken geleneksel kirkit sesleri neredeyse kaybolmuştur (Görgünay 1986). Dokuma, çözgü ve atkı ipliklerinin belirli bir düzen içinde geçirilmesiyle oluşan bir sanat dalıdır ve kirkitli, mekikli, çarpına gibi teknikleri barındırır (Deniz, 2007). Türk halı sanatı, Orta Asya'daki Türk topluluklarından başlayarak İpek Yolu üzerinden Anadolu'ya ve oradan Avrupa'ya taşınmış, göçebe toplumların yaşam tarzı ve kültürel değerlerini yansıtan bir araç olmuştur. Pazırık halısı ise M.Ö. 2-3. yüzyıllara tarihlenen, Türk halı dokuma sanatının bilinen en eski örneği olarak Orta Asya sanatının üslubunu ve teknik yetkinliğini en iyi şekilde yansıtmaktadır (Bozkurt 2020).

Bu tarihsel arka plan, halı dokumacılığının geniş bir kültürel birikime sahip olduğunu gösterse de bu sanatın günümüzdeki durumu bölgeden bölgeye önemli farklılıklar göstermektedir. Alan araştırması kapsamında incelenen Adıyaman'ın Kahta ilçesine bağlı Salkımbağı köyü, bu kültürel dönüşümün çarpıcı bir örneğini sunmaktadır. Geçmişte her evde kirkit seslerinin yankılandığı köyde günümüzde bu seslerin tamamen kesildiği, genç nüfusun el sanatlarına ilgi göstermediği ve büyük çoğunluğunun köyde açılan tekstil atölyelerinde çalışmayı tercih ettiği tespit edilmiştir. Geleneksel dokumacılığın sürdürülebilmesi için gerekli olan usta-çırak ilişkisinin ortadan kalkması, Salkımbağı köyü özelinde dokuma kültürünün yok olma tehlikesi altında olduğunu göstermektedir. Bu durum, Anadolu'daki halı dokumacılığı tarihindeki kesintinin yerel bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Geleneksel üretim kültürünün yerini daha kolay ve hızlı gelir elde edilen sektörlerin alması, köyün kültürel hafızasında ciddi bir boşluk yaratmaktadır.

Bu bağlamda köyde gerçekleştirilen görüşmeler ve gözlemler sonucunda, dokumacılığı sürdüren tek kişinin Fatma Doğan olduğu belirlenmiştir. Kendisinin annesinden öğrendiği bilgileri yıllar içinde geliştirerek günümüze taşıdığı, kendi evine kurduğu ahşap tezgâhta hem geleneksel hem çağdaş renk ve kompozisyonlarla dokuma üretimine devam ettiği görülmüştür. Bu araştırma kapsamında Fatma Doğan ile yüz yüze görüşme yapılmış; dokuma örneklerinin fotoğraflanması ve çalışmaya dahil edilmesi kendisinin açık izniyle gerçekleştirilmiştir. Alan bulguları, onun yalnızca teknik bilgiye sahip bir zanaatkar değil aynı zamanda Salkımbağı köyü dokuma kültürünün son temsilcisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Salkımbağı köyünde unutulmaya yüz tutmuş el dokumacılığı geleneğini belgeleme, bu sanatın son uygulayıcısı olan Fatma Doğan'ın üretimlerini bilimsel bir çerçevede inceleme ve yöredeki kültürel dönüşümün dokuma pratiği üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma yaklaşımı kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler, yerinde gözlem, fotoğrafik kayıtlar ve literatür taramasından oluşmaktadır. Doğan'ın dokumalarının teknik, estetik ve kültürel özellikleri hem dokuma yüzeyleri üzerinden hem de kendisiyle yapılan görüşme verileri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın önemi, Salkımbağı köyü gibi küçük yerleşimlerde hızla kaybolan geleneksel üretim biçimlerinin belgelenmesi, kültürel mirasın görünür kılınması ve bu alanda yapılacak çalışmalara referans oluşturma potansiyelinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca dokuma sanatının unutulma sürecini hızlandıran sosyo-ekonomik dönüşümlerin yerel bir örnek üzerinden incelenmesi, Anadolu'daki el sanatlarının genel durumu hakkında da önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Çalışmanın beklenen sonuçları, Salkımbağı köyünde dokuma kültürünün neredeyse tamamen ortadan kalktığını, geleneğin yalnızca Doğan tarafından sürdürüldüğünü, genç kuşağın dokumaya ilgi göstermediğini ve tekstil atölyelerinin bölgedeki kültürel pratikleri dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın, hem kültürel mirasın korunmasına yönelik farkındalık oluşturmada hem de dokuma sanatının geleceğine ilişkin çözüm önerileri geliştirilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı temel alınarak yürütülmüştür. Araştırmanın odak noktası, Adıyaman'ın Kahta ilçesi Salkımbağı köyünde unutulmaya yüz tutmuş el dokumacılığıdır. Çalışmanın temel veri kaynağını, yörede el dokumacılığını sürdüren son temsilci olan Fatma Doğan oluşturmaktadır. Araştırmada önce literatür taraması yapılmış, Türk halı ve kilim sanatının tarihçesi, motiflerin anlamları, dokuma teknikleri ve Anadolu'daki geleneksel el dokumacılığı üzerine mevcut bilgiler sistematik biçimde derlenmiştir. Bu aşama, saha çalışmasının teorik çerçevesini oluşturmuş ve çalışmanın veri toplama sürecinde hangi konulara odaklanılacağını belirlemiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında alan çalışması gerçekleştirilmiştir. Fatma Doğan ile yapılan kişisel görüşmeler, dokuma teknikleri, kullanılan malzemeler, tasarım süreci ve motif seçimlerine dair derinlemesine veri elde etmeyi sağlamıştır. Görüşmeler sırasında gözlem ve fotoğraf kayıtlarıyla Fatma Doğan'ın evinde bulunan tezgâh ve dokuma örnekleri belgelenmiştir. Ayrıca, yörede dokuma sanatının güncel durumu, gençlerin ilgisizliği ve el dokumalarının unutulma süreci doğrudan gözlemlenmiştir. Toplanan veriler, betimsel analiz yöntemi ile incelenmiş ve Doğan'ın uygulamaları ile köydeki dokuma kültürünün bugünkü durumuna dair sistematik bir tablo oluşturulmuştur. Bu sayede çalışma hem literatürdeki bilgilerle hem de sahadan elde edilen somut verilerle desteklenerek Salkımbağı köyü bağlamında dokuma sanatının yaşatılmasına ve kültürel mirasın aktarımına dair kapsamlı bir anlayış sunmaktadır.

BULGULAR VE YORUM

Dokuma sanatı, insanlığın yerleşik hayata geçişinden çok daha önce ortaya çıkmış, insanoğlunun temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamasının yanında zamanla kültürel ifadelerin taşıyıcısı hâline gelmiş en eski sanat dallarından biridir. İnsanlar doğanın sert koşullarından korunmak, iklim şartlarına uyum sağlamak, örtünmek ve süslenmek gibi gereksinimlerle başlayan dokuma faaliyetlerini giderek geliştirerek hem teknik hem de estetik açıdan daha ileri seviyelere taşımıştır (Gürsu 1988). Bu kadim süreç boyunca insan, yalnızca bir kullanım nesnesi üretmekle kalmamış; aynı zamanda yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini, inançlarını ve dünyaya bakışını farklı yüzeylere aktarma ihtiyacı duymuştur. Kimi zaman mağara duvarlarında kimi zaman taş yüzeylerinde kimi zaman da dokumaların içine işlenen motiflerde kendini gösteren bu anlatım biçimi, insanın sembolleştirme eğiliminin en eski örneklerini oluşturur. Dokumalar, özellikle de halı ve kilimler, tarihin her döneminde insana yalnızca bir eşya değil aynı zamanda bir ifade ve iletişim alanı sunmuştur. Dokuyan kişinin düşüncelerini bir bütünlük içinde ve belli bir tasarım düzeniyle aktardığı bu yüzeylerde motifler hem doğrudan hem de dolaylı anlatımlarla izleyicisine mesajlar iletmektedir. Motiflerin anlam dünyasını bilen biri, dokuma üzerinde aktarılan duyguları, özlere, metaforları ve kültürel sembolleri kolaylıkla çözümleyebilmektedir. İnsanlık, sanat kavramının bugünkü anlamıyla şekillenmediği dönemlerde bile mağara resimleri ya da av aletleri üzerinde sembolleştirilmiş izler bırakarak sonraki kuşaklara bir şeyler aktarmak istemiştir. Bu erken dönem semboller, yalnızca estetik bir çabanın ürünü değil aynı zamanda yaşamı kolaylaştıran kodlar, inançla ilgili imgeler ve toplumsal yapının taşıyıcıları olmuştur. Semboller ve işaretler, eski toplumların dünya görüşlerini, sosyal yapılarını ve yaşam biçimlerini geleceğe aktaran önemli araçlardır (Ateş 2000).

Türk estetik anlayışında halının özel bir yere sahip olmasının nedeni de tam olarak budur. Halı, bir yandan kültürel bir miras nesnesi olarak geçmişin izlerini taşıırken diğer yandan motiflerin sunduğu sessiz iletişim aracılığıyla güçlü bir anlatım dili oluşturur (Koyuncu-Okca ve Genç 2015). Motifler, halı ve kilimlerin yalnızca dış yüzeylerini süslemekle kalmaz aynı zamanda çok eski dönemlerden günümüze kadar aktarılmış sembolik anlam katmanlarını içinde taşır (Balcı 2012). Bu yönüyle dokuma eserleri, estetik ve felsefi derinliği buluşturan, metafizik unsurları yansıtan ve geçmiş dönemlerin hafızasını günümüze taşıyan birer kültür aynasıdır. Sanatçı ya da dokuyan kişi,

duygu ve düşüncelerini renk ve çizgi aracılığıyla ipliğe aktardığında ortaya çıkan halı hem estetik bir karakter hem de manevi bir nitelik kazanır (Genç 2012).

Halı dokumalarında kullanılan motifler, kişinin içinde yetiştiği sosyo-kültürel ortamın bir yansımasıdır. Dokuyan kişinin inanç yapısı, aile ve toplum içindeki konumu, sosyal roller, gelenekler ve toplumsal değerler, halı üzerinde bir “kültürel bellek” olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle halıyı bir bakıma dokuyanın ruh hâlini, düşüncesini ve sosyal çevresini yansıtan bir ayna olarak görmek mümkündür. Motifler, fotoğrafsal çağrışımlar oluşturarak yer aldığı dokumaya kimlik, özgünlük ve manevi bir derinlik kazandırır (Mülayim 1998).

Türk halı sanatının bilinen en eski örneklerinden biri olan Pazırık halısının geçmişi, halı motiflerinin neden bu kadar tartışmalı ve ilgi çekici olduğunu açıklar. Türk halı sanatının tarihsel kökleri çok eski dönemlere uzandığı için motifler de birçok araştırmanın konusu olmuştur. Bazı motiflerin farklı inançları ve hatta batıl inançları sembolize ettiği bilinmektedir (Balcı 2012). Dokuma yapan kadınlar, yaşadıkları duygu durumlarını, özlemlerini, sevinçlerini ve hüznelerini halı ve kilimlere nakşederek bir tür görsel günlük oluşturmışlardır. Kullanım amacının çok ötesine geçen bu mesaj yüklü dokumalar, bu nedenle yalnızca bir eşya değil aynı zamanda bir anlatı metni niteliği taşır. Halı dokumacılığında figür, motif ve desen gibi unsurlar, dokumalara sanat değeri kazandıran temel bileşenlerdir. Bir haliye canlılık veren unsurlar arasında desen, doku, çizgi, renk, form, raport, denge ve zıtlık gibi öğeler bulunmaktadır (Yazıcıoğlu 1992). Bu tasarım sürecinin denge, uygunluk ve egemenlik gibi temel kompozisyon ilkelerine bağlı olarak yapılması gerektiği de belirtilir (Başaran 2004). Bu nedenle dokumacıların teknik bilgiye ve desen bilgisine sahip olması önemli görülse de Anadolu kadınlarının çoğu bu eğitimi almadan yalnızca kendi zevk anlayışları ve estetik sezgileriyle özgün eserler üretmişlerdir. Onları özel ve benzersiz kılan ise dokudukları her bir parçaya kendi kimliklerini ve kültürel değerlerini katmalarıdır (Akar ve Keskiner 1978).

Anadolu coğrafyası, tarih boyunca dokuma sanatı açısından büyük bir çeşitlilik ve zenginlik sunmuştur. Farklı yörelerde çeşitli dokuma teknikleri ve motifler görülse de belirli ortak özellikler, kültürel sürekliliğin nesilden nesle aktarılmasını sağlamıştır. Ancak modernleşmeyle birlikte el dokumalarının birçok yörede unutulmaya yüz tuttuğu, geleneksel tekniklerin yalnızca yaşlı kuşaklar tarafından bilindiği, gençlerin ise bu sanatla yeterince ilgilenmediği görülmektedir. Ekonomik nedenlerle makine halısının tercih edilmesi de el dokumalarının yok olma tehlikesini artırmaktadır (Görgünay 1986).

Dokuma, temel olarak örgü ve atkı ipliklerinin belirli bir düzen içinde birbirinin altından veya üstünden geçirilmesiyle oluşturulan yüzeydir. Kirkitli dokuma, mekikli dokuma, çarpana dokuma gibi teknik çeşitliliğe sahip olan bu sanat dalı, aynı zamanda tekstil ürünlerini de kapsayan geniş bir alanı ifade eder. Halı, kilim, cicim, sumak, bez kumaşlar, saray halıları gibi örnekler farklı tekniklerle üretilmiş dokumalardır (Hidayetoğlu 2007). Dokuma sanatı, insanoğlunun doğayla mücadele ettiği dönemlerden bu yana, giyimden barınmaya kadar birçok alanda işlevsel bir role sahip olmuş; kültürel farklılıklar ise motiflere yansyarak her topluluğun dokuma sanatına kendine özgü bir karakter kazandırmıştır (Gezer 2022).

Tarihsel süreç incelendiğinde, halının her zaman Türklerle özdeşleşmiş bir ürün olduğu görülür. Büyük Selçuklu Sultanlığı Dönemi’nde halı dokumacılığı hem teknik açıdan gelişmiş hem de İslam coğrafyasına ve oradan da dünyaya tanıtılmıştır. Günümüze ulaşan Konya halıları ise Anadolu Selçuklu Dönemi’nin en önemli örnekleri olarak halı sanatının gelişim temellerini oluşturmuştur (Aslanapa 1993). Halı, örgü iplikleri üzerine ipek ya da yün gibi malzemelerle düğüm atılarak oluşturulan, kimi zaman düz kimi zaman kabartmalı yüzeylere sahip havlı dokumalardır. Göçebe yaşam süren Türk toplulukları, çadırlarını sıcak tutmak, nemden korunmak, ibadet etmek ve yaşam alanlarını süslemek amacıyla halıyı geniş kullanım alanlarında değerlendirmişlerdir (Yetkin 1991). Antik Dönem Yunan kaynaklarında “Doğu’nun lüksü” olarak anılması ise halının güçlü bir kültürel kimlik taşıyıcısı olduğunu göstermektedir. Halı kelimesinin kökeni incelendiğinde, Ural-Altay dillerinden Çağatay Türkçesine, Bulgarcadan Kırım Türkçesine kadar farklı coğrafyalarda “kalın, haliya, kilem” gibi benzer söyleyişlerle karşımıza çıkması dikkat

çekicidir. Tüm bu köklerin “çeyiz” ve “kalmak” anlamlarıyla bağlantılı olması, halının kültürel hafızadaki yerini pekiştirir (Yılmaz 2017).

Halı sanatı, Orta Asya’daki Türk topluluklarıyla başlamış; İpek Yolu’nun etkisiyle Anadolu’ya ve oradan Avrupa’ya kadar geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu nedenle halılar, yalnızca gündelik yaşamın bir parçası değil aynı zamanda toplumların kimliğini, geleneklerini ve yaşam tarzını yansıtan kültürel belgelerdir (Soysaldı 2018). Dokuma aşamaları olan yünün didiklenmesi, eğilmesi, yumak yapılması ve tezgâhta dokunması gibi süreçler, halının hem teknik hem de kültürel değerini ortaya koyar (Aslanapa 1997). Dokumanın bu temel aşamaları, yalnızca üretim sürecinin mekanik adımları değil aynı zamanda halının taşıdığı kültürel hafızanın da yapıtaşlarıdır. Bu nedenle Türk halı sanatında teknik ustalık ile geleneksel değerler her zaman iç içe ilerlemiş, tarih boyunca gelişen her yeni örnek bu köklü birikimin izlerini taşımıştır. Türk halı dokuma sanatının en karakteristik özelliği ise sürekliliğidir. Geleneksel ilkeler, yeni desen ve kompozisyonlar ortaya çıksa da hiçbir zaman terk edilmemiştir. Bu kültürel devamlılık, dokuma sanatının hem tarihsel hem de estetik gücünü artırmaktadır. Bu uzun tarihsel serüvenin en önemli buluntularından biri olan Pazırık halısı, halı tarihinin başlangıç noktasını gözler önüne serer. Altay Dağları eteklerinde, Rus Arkeolog C. I. Rudenko tarafından keşfedilen bu halı, yapılan araştırmalara göre M.Ö. 2 ve 3. yüzyıllara tarihlenmektedir. Halı sanatının bilinen en eski örneği olarak kabul edilen Pazırık halısı, Orta Asya sanatının üslubunu, teknik yetkinliğini ve kültürel derinliğini en iyi biçimde yansıtan bir eserdir. Bugün St. Petersburg’daki The State Hermitage Museum’da sergilenmekte olan bu tarihi eser, Türk dokuma kültürünün köklü geçmişinin en somut kanıtlarından biridir (Bozkurt 2020).

Türkiye’de halı ve kilim dokumacılığının tarihsel süreçte Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan zengin bir kültürel mirasın taşıyıcısı olduğu bilinmektedir. Selçuklu Dönemi’nde gelişen düğüm teknikleri, Osmanlı’da ulaşılan renk ve kompozisyon çeşitliliği, 20. yüzyılın geleneksel köy dokumalarıyla birlikte Anadolu’nun birçok yöresinde güçlü bir üretim kültürü oluşturmuştur. Ancak tarihsel olarak geniş bir coğrafyada gelişen bu sanatın günümüzdeki durumu, özellikle kırsal yerleşimlerde belirgin bir çözüme göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde, Orta Asya’dan başlayıp Anadolu’ya uzanan göçler ve kültürel etkileşimler, dokuma sanatının bu coğrafyada köklü bir şekilde gelişmesini sağlamıştır. Göçebe Türk topluluklarının yanında yerleşik hayatla birlikte dokuma geleneği, farklı yörelerde hem teknik hem de estetik açıdan çeşitlenerek süreklilik kazanmıştır. Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde kendine özgü motifler, renk paletleri ve dokuma teknikleri gelişmiş, bu sayede her yöre kendi kültürel kimliğini yansıtan benzersiz dokuma ürünleri ortaya koymuştur.

Bu yörelerden biri de Adıyaman’dır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin Orta Fırat Bölümü’nde konumlanan Adıyaman; Malatya, Elâzığ, Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep ve Kahramanmaraş illeriyle çevrelenmiş stratejik bir yerleşim alanıdır. Kent, Merkez ilçenin yanı sıra Besni, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Kâhta, Samsat, Sincik ve Tut olmak üzere sekiz ilçe ve on beş bucaktan oluşan geniş bir idari yapıya sahiptir. Adıyaman’ın sınırları içinde toplam 449 köy bulunmakta olup bu köylerin büyük bir bölümünde geleneksel yaşam biçimi hâlâ etkisini sürdürmektedir. İl genelinde karasal iklim özellikleri hissedilir ve bu iklim tarım faaliyetlerine doğrudan yön verir. Tahıl üretimi başta olmak üzere pamuk, tütün, üzüm ve Antep fıstığı yetiştiriciliği önemli ekonomik kaynaklar arasında yer alır. Ayrıca, bölgede açılan ve sayıları 170’i aşan petrol kuyuları, ilin ekonomik çeşitliliğini artıran önemli unsurlardandır (Bayhan ve Salman 2010).

Adıyaman kültürü içerisinde özel bir yere sahip olan geleneksel halı dokumacılığı, uzun yıllar boyunca hem gündelik yaşamda kullanılan hem de yöresel kimliğin bir parçası olarak değer gören dokumalardır. Bu el emeği ürünler; dokuyucuların motif, renk ve kompozisyon üzerinden aktardıkları kültürel bir hafızayı taşımakta; geçmiş kuşakların estetik anlayışını ve inanç sistemini yansıtmaktadır (Örnek 2021). Bugün Adıyaman yöresine ait dokumalar üzerine yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Dokuyucu sayısının neredeyse tamamen tükenmiş olması, bu geleneksel sanatın hem üretim hem de ustalık boyutunda ciddi bir kayıp yaşamaya başladığını

göstermektedir. Mevcut örneklerin renk, motif, desen düzeni ve kompozisyon özellikleri açısından incelenmesi, kataloglanması ve bilimsel yöntemlerle kayıt altına alınması; kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için büyük önem taşımaktadır (Yıldırım ve Gürcüm 2020).

Adıyaman'da dokuma sanatı, hem günlük yaşamın işlevsel ihtiyaçlarını karşılamak hem de kültürel bir ifade aracı olarak önemli bir rol oynamıştır. Yöreye özgü halılar, kilimler ve diğer dokuma ürünleri hem yerel estetik anlayışını hem de toplumsal belleği aktaran değerli kültürel miras unsurları olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda Adıyaman, dokuma sanatının tarihsel süreç içinde Anadolu'da yayılımını ve sürekliliğini gözler önüne seren önemli merkezlerden biri olarak değerlendirilebilir. Geçmişte halk, günlük yaşam gereksinimlerini karşılamak ve yaşam alanlarını estetik açıdan zenginleştirmek amacıyla el sanatlarını yaygın şekilde uygulamaktaydı. Ancak teknolojinin gelişimi ve endüstriyel üretimin artmasıyla bu gelenekler eski popüleritesini kaybetmiş, bazıları unutulmuş veya giderek azalan bir ilgiyle varlığını sürdürmektedir. El sanatları yalnızca bir üretim faaliyeti değil aynı zamanda toplumsal belleği ve kültürel kimliği taşıyan önemli birer araçtır. Türk kültüründe özellikle kırsal kesimde halı, kilim, sava dokumacılığı, dikiş-nakiş işleri, oya, sepetçilik, semercilik ve yemenecilik gibi çeşitli el sanatları görülmektedir. Köylerde dokunan halı ve kilimler hem işlevsel bir eşya hem de ailelerin estetik zevkini, yöresel kültürünü ve teknik becerilerini yansıtan değerli ürünler olmuştur. Yöreye özgü Pişinik Halıları ve halı yastıkları, kök boyalarla renklendirilmiş ipliklerle dokunmakta ve kendine özgü motifleri ile dikkat çekmektedir. Her motif hem dokuyan kişinin yaratıcılığını hem de köyün geleneksel estetik anlayışını ortaya koymaktadır. Bu nedenle yöresel dokuma ürünleri, yalnızca kullanım eşyası değil aynı zamanda kültürel bir hafıza ve sanatsal miras olarak değerlendirilmektedir (adiyaman.ktb.gov.tr).

Alan araştırması sırasında elde edilen bulgular, tarihsel süreçte büyük bir zenginlik taşıyan dokuma geleneğinin Adıyaman'ın Kahta ilçesine bağlı Salkımbağı köyünde artık yalnızca bir hatıra pratiği hâline geldiğini düşündürmektedir. Salkımbağı köyü, Adıyaman ilinin Kâhta ilçesine bağlı bir köydür. Köyün eski adı 1835 ve 1928 yılı kayıtlarında Alut olarak geçmektedir. Köy, Adıyaman il merkezine 40 km, Kâhta ilçe merkezine 7 km uzaklıktadır (tr.wikipedia.org).

Tarih boyunca kirkir seslerinin gündelik yaşamın doğal bir parçası olduğu bu köyde, bugün bu seslerin tamamen susmuş olması, tarihî miras ile güncel pratiğin arasındaki mesafenin ne kadar açıldığını göstermektedir. Bu bağlamda Salkımbağı köyündeki durum, Anadolu halı tarihinin sürekliliğinde yaşanan kopuşun yerel bir yansımasıdır. Köyün geçmişteki dokuma gelenekleri ile günümüzde gençlerin tekstil atölyelerine yönelmesi, usta-çırak zincirinin kırılması ve el sanatlarına ilginin azalması, tarihsel bir sanat dalının yerel ölçekte nasıl yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Salkımbağı köyü el dokumacılığı, küçük el sanatları, iğne oyası gibi el sanatları bakımından zenginken günümüzde hızla gelişen teknoloji ile birlikte bu tür el sanatlarına talebin azalması nedeniyle eski önemini kaybetmiştir (Yasubuğa ve Doğan 2023). El dokumacılığının emek gerektiren ve uzun sürede tamamlanan bir üretim sürecine sahip olması, pazarlama aşamasında yeterli ilgiyi görememesi ve buna bağlı olarak ekonomik getirisinin giderek azalması, bu geleneksel sanatın zamanla yok olma riskiyle karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır (Yasubuğa ve Karavar, 2025:20).

Araştırma kapsamında yapılan alan incelemeleri ve Salkımbağı köyünde gerçekleştirilen gözlemler, yörede geleneksel el dokumacılığının ciddi bir gerileme sürecine girdiğini açık biçimde göstermektedir. Köyün yaşlı kuşakları geçmiş dönemlerde evlerin neredeyse her birinde kirkir seslerinin yankılandığını, dokumanın hem ekonomik üretimin hem de ev içi kültürel pratiğin vazgeçilmez unsuru olduğunu ifade etmektedir. Ancak günümüzde bu sesler tamamen kesilmiş, el dokuma geleneği yalnızca sembolik bir hatıra varlığını sürdürür hâle gelmiştir. Köyde açılan tekstil atölyeleri, genç nüfusun çalışma alanlarını belirleyen temel ekonomik çekim merkezine dönüşmüş; böylece gençler daha düzenli gelir sağlayan bu sektörlere yönelmiş, dokuma geleneğinin devamı için gerekli usta-çırak ilişkisi neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Genç kuşakların el sanatlarına ilgi göstermemesi hem teknik bilgilerin aktarımını engellemekte hem de dokuma geleneğinin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Bu durum, Salkımbağı köyü özelinde

Anadolu'daki birçok yerleşimde gözlenen kültürel kırılmanın yerel bir örneğini oluşturmakta; dokuma pratiğini kültürel sürekliliği kesintiye uğramış bir sanat alanı konumuna taşımaktadır.

Bu genel tablo içinde köyde el dokumacılığını sürdüren tek kişi olan Fatma Doğan'ın rolü belirleyici bir önem taşımaktadır (Resim 1). 1989 yılında Kahta'da doğan Fatma Hanım, dört çocuklu bir ailenin ferdidir ve Salkımbağı köyü Ortaokulu mezunudur. Araştırma kapsamında kendisiyle yapılan yüz yüze görüşmede Doğan, dokumacılığı herhangi bir akademik eğitim almadan tamamen annesinden öğrendiğini, çocukluk döneminden itibaren onu izleyerek bu sanata ilgi duyduğunu ve süreç içinde kendi çabalarıyla ileriye taşıdığını ifade etmiştir. Yıllar içinde deneyimlerini pekiştirerek hem teknik ustalığını artırdığını hem de kendi estetik tercihlerini geliştirdiğini belirtmiştir. Görüşme sırasında özellikle üzerinde durduğu nokta, köyde dokuma geleneğini sürdürecek genç bir kuşağın artık kalmadığı ve “kirkir seslerinin tamamen sustuğu” yönündeki kaygısı olmuştur. Kendisinin şu anda yalnız kalmasının hem sorumluluk duygusu hem de bir tür kültürel yorgunluk oluşturduğunu dile getirmiştir. Bu ifadeler, dokuma geleneğinin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda sosyo-kültürel bir çözülme süreci yaşadığını gösteren önemli nitel bulgulardır.

Resim 1 Fatma Doğan 2005 yılında dokuma yaparken

Doğan'ın üretimlerini yerinde gözlemlemek amacıyla evinin bir bölümü olarak düzenlediği atölyesi incelenmiş, özgün tasarımlarla oluşturduğu dokumalar detaylı biçimde değerlendirilmiştir. Ahşap çerçeveden kendi imkânlarıyla kurduğu tezgâhında pamuk ve yün iplikleri özenle hazırladığı görülmüş; renk seçimlerinde hem geleneksel tonları hem de modern renk anlayışını bilinçli bir şekilde harmanladığı tespit edilmiştir. Doğan, görüşmede dokumalarının yalnızca geleneksel amaçlarla değil güncel dekoratif yaklaşımlarla da tercih edildiğini; bu nedenle özellikle asmalık dokuma, duvar panosu, dokuma resim gibi ürünlere daha fazla yöneldiğini ifade etmiştir. Bu üretimler, yörede talep gören ürün tiplerindeki dönüşümün bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu, Doğan'ın bazı dokumalarında geleneksel halı ve kilim tekniklerini bir araya getirerek yenilikçi bir yüzey düzeni ortaya koymasıdır. Hikâyelerden ve tablolarından esinlendiği figürleri dokuma yüzeyine aktarması, onu yalnızca geleneksel teknikleri sürdüren bir zanaatkârdan öte yaratıcı bir halk sanatçısı kimliğine yaklaştırmaktadır. Onun izin ve onayıyla fotoğraflanan ve bu makaleye dahil edilen dokuma örnekleri hem teknik çeşitlilik hem de

estetik uyum açısından dikkat çekici nitelikler taşımaktadır. Doğan, görüşmede dokumalarının kayıt altına alınmasından memnuniyet duyduğunu, bu çalışmaların genç kuşaklara ulaşması hâlinde belki de yeniden bir ilgi doğabileceğini dile getirmiştir. Bu ifade, kültürel mirasın korunmasında belgeleme çalışmalarının önemini vurgulayan bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak yapılan alan araştırması ve derinlemesine görüşme verileri, Salkımbağı köyünde el dokumacılığının günümüzde yok olma tehdidi altında olduğunu; ancak Doğan'ın bireysel çabalarıyla bu geleneği sürdüren, koruyan ve görünür kılan tek kültür taşıyıcısı konumunda olduğunu göstermektedir. Köydeki sosyo-ekonomik dönüşümler, genç nüfusun tekstil atölyelerine yönelmesi ve el sanatlarına ilginin kesilmesi, dokuma kültürünün geleceğini ciddi biçimde tehlikeye atmaktadır. Bu nedenle Doğan'ın üretimleri yalnızca estetik bir zanaat değil aynı zamanda yok olmaya yüz tutmuş bir kültürel belleğin son temsilcisi niteliğinde değerlendirilmektedir. (Resim 2).

Resim 2 Fatma Doğan dokuma yaparken

Doğan tarafından üretilen dokumalar, küçük ahşap tezgahlar üzerinde titizlikle hazırlanmıştır. Bu tezgahlar hem kullanımı pratik hem de dokuma sürecini kontrol etmeye uygun şekilde tasarlanmıştır. Dokumaların boyutları genellikle 35x50 cm olup çözümlü iplikleri yün, atkı iplikleri ise pamuk olarak seçilmiştir. Bu malzeme seçimi hem dokumaların dayanıklılığını artırmakta hem de yüzeyde estetik bir doku oluşturmaktadır. Emeğiyle üretilen bu dokumaların yanı sıra, çalışmalarda Fatma Doğan'ın modern dokuma örneklerinde tablo ve hikâyelerden esinlenerek dokuma resim türünde özgün kompozisyonlar ortaya koyduğu, geleneksel temalı dokumalarda ise “bukağı”, “küpe” ve “bereket” gibi bölgesel motifleri bilinçli bir biçimde kullandığının tespit edildiği görülmektedir. Bu durum, sanatçının hem çağdaş hem de geleneksel dokuma anlayışını bir araya getirerek zengin ve çok yönlü bir üretim yaklaşımı benimsediğini göstermektedir. Sanatçı, modern dokumalarında üst ve alt kısımlara ince ahşap çubuklar yerleştirerek hem çalışmanın formunu güçlendirmekte hem de sergileme kolaylığı sağlamaktadır. Dokumaların uç kısımlarında bilinçli olarak bırakılan saçaklar ise esere hem geleneksel bir dokunuş hem de zarif bir görsel hareketlilik katmakta, böylece her bir parça duvar mekânında hem

sanat hem de kültürel bir anlatı unsuru olarak dikkat çekmektedir. Teknik olarak çalışmalarında kilim, halı ve bunların yanı sıra tığ ile yüzeylere estetiklik verecek şekilde uygulama yaptığı görülmüştür. Köyde dokuma alanında uygulamayı sürdüren tek kişi olduğundan dolayı artık büyük ebatlı dokuma çalışmaları yapmadığı da anlaşılmıştır.

Üretilen dokumalar, Resim 3'ten Resim 11'e kadar görsellerle belgelenmiş olup her bir parça hem teknik açıdan hem de motif zenginliği bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Bu dokumalar, Doğan'ın el becerisini, yaratıcılığını ve geleneksel dokuma bilgisini bir araya getirerek unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarının güncel bir örneğini sunmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar, Salkımbağı köyündeki dokuma geleneğinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir rol üstlendiği için çalışmamıza katkı sunan, dokuma örneklerini bizlerle paylaşan Fatma Doğan'a teşekkür ederiz.

Resim 3 Fatma Doğan'ın tablo ve hikayelerden esinlenerek yaptığı dokuma çalışmaları

Resim 4 Fatma Doğan'ın koleksiyonundan örnekler

Resim 5 Manzara temalı dokuma

Resim 6 Bülbül yuvası temalı dokuma

Resim 7 Alaaddin'in Sihirli Lambası temalı dokuma

Resim 8 Lale temalı dokuma

Resim 9 Geleneksel motifli temalı dokuma

Resim 10 Geleneksel motifli temalı dokuma

Resim 11 Geleneksel motifli temalı dokuma

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Türk halı ve kilim sanatının tarihsel kökenlerinden başlayarak Salkımbağı köyündeki el dokumacılığı pratiğine kadar uzanan kapsamlı bir inceleme sunmuştur. Elde edilen bulgular, dokuma sanatının yalnızca işlevsel bir eşya olmanın ötesinde, kültürel bir ifade biçimi, toplumsal yaşamın bir yansıması ve bireysel yaratıcılığın somut bir ürünü olduğunu göstermektedir. Literatürde ve tarihsel kaynaklarda yer alan bilgiler, halı ve kilimlerin tarih boyunca teknik, estetik ve sembolik işlevler taşıdığını ortaya koyarken saha çalışması bu bilgileri güncel bir bağlama taşımıştır. Fatma Doğan, Salkımbağı köyünde el dokumacılığının günümüzdeki son temsilcisi olarak geleneksel dokuma tekniklerini titizlikle sürdürmekte ve bu teknikleri modern tasarım anlayışıyla birleştirmektedir. Doğan'ın çalışmalarında, halı ve kilimlerdeki motifler, renk seçimleri ve desen düzenleri hem yöresel estetiğin izlerini taşımakta hem de günümüz çağdaş zevklerine uyum sağlamaktadır. Ayrıca hikâye ve tablolardan esinlenen dokuma resimler, dokumacılığı sadece bir el sanatı olmaktan çıkarıp anlatı ve estetik değeri yüksek bir kültürel ürün hâline getirmektedir. Diğer taraftan Salkımbağı köyünün el sanatları alanında her ne kadar ileri düzeyde olmasına rağmen yazılı kaynaklarda akademik yayınların az olması yapılan bu çalışmanın önemini ve değerini gözler önüne sermektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalara referans niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın en önemli bulgularından biri, Salkımbağı köyünde el dokumacılığının unutulmaya yüz tuttuğudur. Genç kuşakların bu sanata ilgisizliği, köyde modern tekstil atölyelerinin yaygınlaşması ve ekonomik faktörler, geleneksel kirkit seslerinin artık duyulmadığını göstermektedir. Bu durum, el dokuma kültürünün sürdürülebilirliği açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Araştırma, Fatma Doğan'ın bireysel çabalarının, köydeki el dokumacılığı geleneğini yaşatmada kritik bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Doğan, yalnızca teknik açıdan yetkin değil aynı zamanda estetik ve kültürel açıdan da özgün eserler üretmektedir. Dokumalarında hem geçmişin motiflerini hem de kendi yaratıcı yorumunu bir araya getirerek halıya kişisel bir kimlik kazandırmakta ve kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Bu bulgular, el dokumacılığının yalnızca teknik bir üretim süreci olmadığını aynı zamanda sosyokültürel değerlerin, bireysel yaratıcılığın ve toplumsal belleğin bir arada işlendiği dinamik bir süreç olduğunu göstermektedir.

Son olarak, çalışma Salkımbağı köyü özelinde geleneksel el dokumacılığın korunmasının, geçmişe dair bir sorumluluğun ötesinde, kültürel hafızanın gelecek kuşaklara aktarılması açısından hayati önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Fatma Doğan örneği, kültürel mirasın bireysel çabalarla yaşatılabileceğini ve unutulmaya yüz tutmuş bir sanat dalının yeniden görünür kılınabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte elde edilen bulgular, geleneksel dokuma sanatının eğitim yoluyla desteklenmesi, genç kuşakların ilgisinin artırılması ve yöresel estetik değerlerin sistematik olarak korunması gerektiğini de vurgulamaktadır. Salkımbağı köyü örneği, Türk dokuma kültürünün günümüzde karşılaştığı zorlukları, çözüm yollarını ve kültürel mirasın sürdürülebilirliğine dair somut verileri ortaya koyan özgün bir saha çalışması olarak hem akademik hem de kültürel açıdan önemli sonuçlar sunmaktadır.

Etik Komite Onayı: Bu araştırma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-M.D.,F.D.; Tasarım- M.D.,F.D.; Denetleme- M.D.,F.D.; Kaynaklar- M.D.,F.D.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi- M.D.,F.D.; Analiz ve/veya Yorum- M.D.,F.D.; Literatür Taraması- M.D.,F.D.; Yazıyı Yazan- M.D.,F.D.; Eleştirel İnceleme- M.D.,F.D.; Diğer- M.D.,F.D.

Çıkar Çatışması: Yazarların çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu araştırma herhangi bir finansman desteği almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı: Bu çalışma tamamen yazarlar tarafından üretilmiştir.

Lisans Bilgisi: Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

Ethics Committee Approval: This research does not require ethics committee approval.

Peer Review: External, independent.

Author Contributions: Conceptualization – M.D.,F.D.; Design – M.D.,F.D.; Supervision – M.D.,F.D.; Resources – M.D.,F.D.; Data Collection and/or Processing – M.D.,F.D.; Analysis and/or Interpretation – M.D.,F.D.; Literature Review – M.D.,F.D.; Writing – M.D.,F.D.; Critical Review – M.D.,F.D.; Other – M.D.,F.D.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest

Financial Support: This research did not receive any funding support.

Artificial Intelligence Use Statement: This work was produced entirely by the author

License Information: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

KAYNAKÇA

- Akar, A., Azade, & Keskiner, C. (1978). *Türk süsleme sanatlarında desen ve motif*. Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları.
- Aslanapa, O. (1993). *Türk sanatı el kitabı*. İnkılap Kitabevi.
- Aslanapa, O. (1997). Türk halı sanatının tarihi gelişmesi. *Arış Dergisi*, 3, 18–27. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.98>
- Ateş, M. (2000). *Mitolojiler ve semboller: Ana tanrı ve doğurganlık sembolleri*. Kabalcı Yayınları.
- Balcı, N. (2012). Türk halı sanatında mitolojik kaynaklı bazı motifler. *Arış Dergisi*, 4, 38–51. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.38>
- Başaran, F. N. (2004). *Konya Ereğli ilçesinde el dokuması halıcılık ve üretilen halıların bazı özellikleri* (Tez No. 150956) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bayhan, A. A., & Salman, F. (2010). *Adıyaman yüzey araştırması (2000–2004)*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Bozkurt, S. (2020). Geleneksel Türk halı sanatında kullanılan motiflerin anlamları: Sındırgı-Yağcıbedir halıları üzerine göstergebilimsel bir analiz. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1), 697–731. <https://doi.org/10.19145/e-gifder.641272>
- Genç, M. (2012, Nisan). *Günümüz halı tasarımlarında gelenekten faydalanma kriterleri. Halıcılık ve Kilimcilik Programının Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Bildirileri*. ÇOMÜ Ayvacık Meslek Yüksekokulu.
- Gezer, Ü. (2022). Başlangıcından 16. yüzyıla kadar Türk dokuma sanatındaki üslup, desen, motif ve sembollerin tarihine bakış. *Hars Akademik Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 5, 455–477. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hars/issue/68596/1083652>
- Görgünay, N. (1986). *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi program ve bildiri özetleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Gürsu, N. (1988). Türk dokumacılık sanatı: Çağlar boyu desenler. Redhouse.
- Hidayetoğlu, H. M. (2007). Konya yöresi düz dokuma yaygıları (kilim, cicim, zili, sumak) (Tez No. 217300) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Koyuncu Okca, A., & Genç, M. (2015). Anadolu halı ve kilimlerinde renk. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 235–246. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.93>
- Mülayim, S. (1998, Mayıs). *Tanımsız figürlerin ikonografisi. Türk soylu halkların halı, kilim ve cicim sanatı – Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*. AKM Başkanlığı Yayınları.
- Örnek, D. (2021). Günümüz Adıyaman evlerinde bulunan yastık halılarının dokuma sanatı içerisindeki yeri ve önemi. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 30, 101–121. <https://doi.org/10.29228/tbd.2007.49626>
- Soysaldı, A. (2018). Kültür, sanat ve beşeriyet ilişkisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 22, 305–315. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/41779/504098>
- Yasubuğa, E., & Doğan, M. (2024). *Adıyaman ili Kâhta ilçesi Salkımbağı köyü iğne oyları*. 3. Uluslararası Balkanlar, Anadolu, Kafkasya ve Türkistan Coğrafyası Sanat, Kültür, Tarih ve Folklor Kongresi/Sanat Etkinlikleri, 223–226.
- Yasubuğa, E., & Karavar, G. (2026). Adıyaman'ın Kahta ilçesi Salkımbağı Köyü halı yastıkları: Teknik, tasarım ve kültürel bağlam. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 16(1), 18–36. <https://doi.org/10.7456/tojdac.1797960>
- Yazıcıoğlu, Y. (1992). *El dokusu halıcılık*. Menekşe Yayıncılık.

Yetkin, Ş. (1991). *Türk halı sanatı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yıldırım, E., & Gürcüm, B. H. (2020). Adıyaman ilinde kullanılan halı yastıkların renk, motif ve kompozisyon özellikleri. *İdil Dergisi*, 75, 1746–1760. <https://doi.org/10.7816/idil-09-75-09>

Yılmaz, B. (2018). Pazırık'tan günümüze Türk halı sanatı. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 98–106. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/otad/issue/35223/376971>

İnternet Kaynakları

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (n.d.). *El sanatları*. <https://adiyaman.ktb.gov.tr/TR-61362/el-sanatları.html> (Erişim tarihi: 13 Eylül 2025)

Salkımbağı, Kâhta. (n.d.). Vikipedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Salkımbağı,_Kahta (Erişim tarihi: 15 Eylül 2025)

Görsel Kaynakçası Örneği

Doğan, M. (2025). *Kişisel görüşme. Adıyaman*. [Kişisel görüşme].

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: Carpet and kilim weaving has long functioned not only as a utilitarian craft but also as a powerful expression of cultural identity and collective memory. As one of the most deeply rooted handicrafts in Turkish cultural history, weaving embodies symbolic narratives, aesthetic values, and intergenerational knowledge transmission. However, in recent decades, rapid socio-economic transformation, industrial textile production, and changing lifestyles have significantly affected the sustainability of traditional weaving practices. This study aims to evaluate the current condition and sustainability of Turkish weaving culture through a case study of Salkımbağı village in the Kahta district of Adıyaman province. By focusing on a rural settlement where traditional weaving has nearly disappeared, the research seeks to reveal the cultural, social, and economic factors contributing to this decline. At the same time, the study intends to highlight the role of individual artisans in preserving intangible cultural heritage. Through this micro-scale example, the broader challenges facing Turkish carpet and kilim weaving today are examined within a cultural heritage framework.

Method: The research was designed as a qualitative study combining literature review and fieldwork. In the first phase, an extensive review of academic sources was conducted to establish a theoretical framework. The historical development of Turkish carpet and kilim art, the symbolic meanings of motifs, regional stylistic differences, traditional production techniques, and the social functions of weaving were analyzed. Particular attention was paid to studies emphasizing the weakening of traditional knowledge transmission and the vulnerability of handicrafts in the face of modernization. In the second phase, qualitative field research was carried out in Salkımbağı village. On-site observations were conducted to document the current state of weaving practices. In-depth interviews were held with Fatma Doğan, the only remaining artisan in the village who continues traditional hand weaving. The production environment, loom setup, weaving processes, material usage, and motif interpretations were examined in detail. Observations were supported by photographic documentation and process analysis. Additionally, informal interviews with local residents provided insights into the historical prevalence of weaving in the village and the reasons for its decline. This multi-layered qualitative approach enabled a comprehensive understanding of weaving as both a technical craft and a socio-cultural practice.

Findings: The findings reveal that traditional weaving in Salkımbağı village is on the verge of extinction. While weaving was once a widespread and socially embedded activity practiced by

many households, today it survives only through the individual efforts of a single artisan. The research identified several interconnected factors contributing to this decline. First, generational discontinuity has significantly weakened the transmission of weaving knowledge. Younger generations show limited interest in learning traditional techniques, largely due to shifting career aspirations and migration to urban areas. Second, the dominance of industrial textile products has reduced the economic viability of handwoven carpets and kilims. Machine-made products are more affordable and widely accessible, diminishing local demand for handcrafted items. Third, economic constraints and the lack of institutional or governmental support have further discouraged the continuation of weaving practices. Despite these challenges, the field observations demonstrate that weaving still retains cultural and symbolic value. The motifs used by the artisan reflect inherited patterns and meanings tied to identity, fertility, protection, and local tradition. The loom established within the domestic space also indicates that weaving remains closely connected to household life and gendered labor traditions. These findings suggest that although weaving has lost its former economic centrality, it continues to function as a carrier of cultural memory.

Conclusion and Discussion: The case of Salkımbağı village illustrates the fragile condition of traditional Turkish weaving in contemporary society. The near disappearance of weaving in the village reflects broader national and global trends affecting intangible cultural heritage. Modernization, industrialization, and shifting socio-economic structures have transformed handicrafts from everyday necessities into symbolic or decorative objects, thereby reducing their functional relevance. However, the study also demonstrates that traditional weaving is not entirely obsolete. Rather, it represents a dynamic cultural value that could be revitalized with appropriate support mechanisms. Raising awareness among younger generations, incorporating traditional crafts into educational programs, promoting local artisans through cultural tourism initiatives, and providing financial or institutional assistance could contribute to sustainability. Furthermore, recognizing weaving as an element of intangible cultural heritage underscores the need for community-based preservation strategies. The dedication of individual artisans such as the remaining weaver in Salkımbağı highlights the importance of personal commitment in sustaining tradition, yet it also reveals the limitations of relying solely on individual efforts. Sustainable preservation requires collective responsibility involving local communities, cultural institutions, and policy-makers. In conclusion, this research emphasizes that Turkish carpet and kilim weaving, while facing significant risks, still holds the potential for revival. The findings underline the urgency of documentation, support, and education in safeguarding this cultural legacy for future generations. Through the example of Salkımbağı village, the study contributes to the broader discourse on cultural sustainability and the preservation of traditional crafts in the modern world.